

Załącznik Nr 1
do uchwały Rady Gminy Gietrzwałd
Nr XXXII/314/2013 z dnia 25 kwietnia 2013r.

Plan Odnowy Miejscowości Unieszewo

Kwiecień 2013 r

Sporządzili mieszkańcy Unieszewa

Spis treści

Wprowadzenie

Cele i metodologia opracowania.....	3

Rozdział I

1. Analiza zasobów sołectwa Unieszewo

1.1 położenie i środowisko przyrodnicze	4
1.2 dziedzictwo historyczno – kulturowe.....	6
1.3 Demografia.....	15
1.4 Gospodarka.....	18
1.5 Infrastruktura	19
1.6 formularz analizy zasobów.....	20

Rozdział II

1. Analiza SWOT (mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń)	22

Rozdział III

1. Wizja rozwoju sołectwa Unieszewo

1.1 cel strategiczny i wizja stanu docelowego	23

Wprowadzenie

Cele i metodologia opracowania

Zapotrzebowanie na dokumenty planistyczne jakim jest Wieloletni Plan Rozwoju Miejscowości wynika najczęściej z następujących przesłanek:

1. poszukiwania sposobów efektywnego gospodarowania funduszami publicznymi
2. ukierunkowania rozwoju i ograniczenia bezładu przez priorytetowe traktowanie celów określonych w planie
3. włączenia odpowiedzialnej części społeczeństwa w proces planowania i diagnozy w celu ustalenia rzeczywistych potrzeb mieszkańców
4. uszeregowania potrzeb mieszkańców według ważności kryteriów, jakie faktycznie występują na danym terenie
5. dysponowania dokumentami ułatwiającymi lub wręcz niezbędnymi do ubiegania się o środki pomocowe ze źródeł zewnętrznych

Dokumenty planistyczne są narzędziem do osiągnięcia wyznaczonych celów. Aby wykorzystać w pełni posiadany potencjał miejscowości powinny dysponować wieloletnim planem rozwoju i w oparciu o niego układać harmonogram działań. Dokument ten jest również niezbędny w procesie aplikowania o dofinansowanie ze środków unijnych, w tym ze środków EFRR (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego) w ramach programu SPO ROL „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich”.

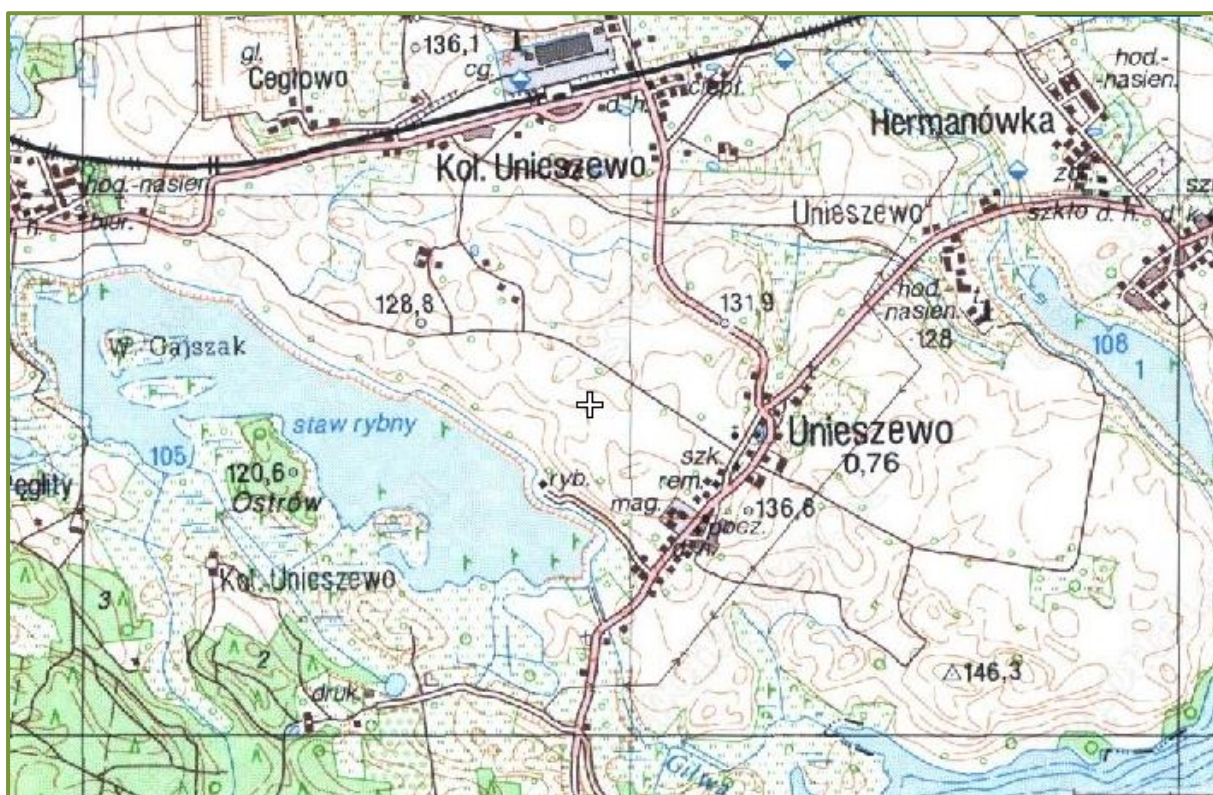

Rozdział I

1. Analiza zasobów sołectwa Unieszewo

1.2 Położenie i środowisko przyrodnicze

Sołectwo Unieszewo jest położone w gminie Gietrzwałd, w powiecie olsztyńskim, województwie warmińsko – mazurskim, nieopodal Olsztyna.

Wieś składa się z dwóch części. Zabudowa jednej z nich skupia się wokół stacji PKP na linii Olsztyn – Ostróda, a druga położona jest 2 km dalej nad rzeczką Giłwą, nieopodal brzegu jeziora Wulpińskiego. Obie części wsi łączy droga powiatowa Tomaszkowo – Gietrzwałd wysadzana na tym odcinku ogromnymi starymi lipami i dębami. Od strony zachodniej znajduje się duży staw o naturalnym charakterze, który jest ostoją bardzo wielu gatunków zwierząt, w tym chronionych. Naturalne obniżenie terenu, na którym obecnie jest staw było w średniowieczu jeziorem. W procesie eutrofizacji zarosło i na mapach z początku

ubiegłego wieku w tym miejscu znajdują się łąki. Dopiero w latach siedemdziesiątych powstał staw.

Za stawem wieś opiera się o duży kompleks leśny o zróżnicowanym drzewostanie. Malownicza rzeźba terenu zachęca do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej i kajakowej. Przez tereny sołectwa przepływa rzeczka Giłwa, wypływająca z jez. Wulpińskiego i wpadająca do rzeki Pasłęki, stanowiącej zachodnią granicę Warmii.

Unieszewo z lotu ptaka

autor zdjęcia: Łukasz Kaczmarczyk

autor zdjęcia: Łukasz Kaczmarczyk

1.3 Dziedzictwo historyczno – kulturowe

Wieś warmińska w średniowieczu

Historia każdej miejscowości rozpoczyna się od momentu jej założenia, czyli lokacji. Założenie wsi wiązało się z aktem prawnym, który nazywano przywilejem lokacyjnym. Tego rodzaju przywilej wystawiał pan zwierzchni kraju na nazwisko zasadzcy (zwanego też lokatorem – od słowa „lokacja”).

Najkorzystniejszym dla wsi warmińskiej, w średniowieczu było tak zwane prawo chełmińskie (ustalone przez Zakon Krzyżacki na wzór ustrojowy miasta Chełmna), które pozwalało dziedziczyć gospodarstwa nie tylko w linii męskiej, ale przez potomstwo obojga płci.

Założenie Unieszewa (13 lutego 1347 roku)

W archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie zachowały się trzy odpisy przywileju lokacyjnego z datą 13 lutego 1347 roku, wystawione dla wsi Schonefeld, czyli dzisiejszego Unieszewa. Oto więc tekst tego łacińskiego przywileju, w przekładzie na język polski:

„W imię Pańskie amen. Wszystkijm niniejsze pismo oglądajęcym czynimy wiadome, że my Hartmodus prepozyt, Hermanunus dziekan, Nicolaus kantor, jak też cała Kapituła Kościoła Warmińskiego, ku prawdziwemu pożytkowi naszej Kapituły, roztroprnym mężom, Prusom Jannestincie i Sangedzie oraz ich rzeczywistym spadkobiercom płci obojga, tak męskim jak i żeńskim, ich prawym dziedzicom, nadajemy w wieczyste posiadanie 52 łany na prawie chełmińskim, w celu założenia wsi o nazwie Schonefeld. Z tego 5 łanów z tytułu założenia wsi oraz 1 łan ze szczególnej łaski wolne od czynszu, nadajemy nienaruszenie wraz z pełnymi dochodami z mniejszego sądownictwa oraz jedną trzecią dochodów z większego, podczas gdy Kapituła otrzymywać będzie dwie trzecie. Ponadto nadajemy 1 łan wolny, przeznaczony na wspólny użytek wsi – –. Z pozostałej liczby 45 łanów świadczenie ma wynosić z każdego łanu po pół grzywny i dwa karczaki, każdego roku w święto Matki Bożej Gromnicznej (2 lutego), po raz pierwszy jednak po upływie 13 lat we wspomniane święto, co nastąpi w roku Pańskim 1360. Ponieważ zaś po wymierzeniu tej wsi stwierdzamy, że w czterech łanach brak jest siedmiu morgów, dodajemy owej wsi 8 łanów – –, z których świadczenie w poszczególnych latach, jak to wyżej powiedziano, w święto Matki Bożej Gromnicznej, ma wynosić jeden wiardunek w monecie i jednego karczaka od każdego łanu. Na obszarze tym nie dopuszcza się ścinania jakichkolwiek drzew bez uprzedniego zezwolenia i zgody. Gdyby w przyszłości została założona we wsi karczma, połowę należnego od niej czynszu przeznaczamy wspomnianym Jannestincie i Sangedzie oraz ich prawnym następcom, zaś drugą połowę zastrzegamy nam i naszym następcom. Ponadto przyznajemy rzeczonym Prusom Jannestincie i Sangedzie oraz ich następcom prawo wolnego połowu ryb w jeziorze Gifwie, małymi sieciami, na potrzeby ich stołu, a nie na sprzedaż. Na której to rzeczy

świadcstwo oraz w imię wieczystej trwałości tego aktu, umieszczamy na nim pieczęć naszej Kapituły oraz dla uniknięcia wątpliwości, która mogłaby ewentualnie kiedyś zaistnieć, z całą mocą potwierdzamy raz jeszcze wszystko, co przyznaliśmy wspomnianym Prusom, ich obojga płci dziedzicom i prawnym następcom, nie tylko męskim, lecz także i córkom. Dano we Fromborku roku Pańskiego tysiąc trzysta czterdziestego siódmego, w przeddzień święta męczennika Walentego (13 lutego)”.

Podkreślmy, że jest to przywilej właściwy, odnowiony na podstawie zaginionego i nieznanego dzisiaj pierwowzoru, który nosił datę 13 lutego 1347 roku – datę właściwej lokacji Unieszewa.

10 czerwca 1416 r. Frombork. Kapituła warmińska odnawia na prośbę sołtysa wsi Unieszewo Lenmana, zniszczony wskutek wrogiego najazdu (przez wojska polsko-litewskie) przywilej lokacyjny dotyczący tej wsi.

Porównanie obydwu przywilejów lokacyjnych nie pozostawia wątpliwości, że różnią się od siebie treścią ale nie ma to większego znaczenia w sprawach najbardziej istotnych dla powstania wsi.

Niemiecka wieś Schönfelde na drodze do polskości

Musiało to być rzeczywiście „piękne pole”, skoro w kompletnej pustce, jaka panowała w całej tej rozległej okolicy puszczańskiej, zwróciło na siebie uwagę zasadzcy i sprowadzonych przezeń niemieckich osadników. Bo przecież nic tu nie było: Sząbruk miał powstać dopiero 16 lat później, Pęglity 3 lata później, Łajsy 31 lat później, Gietrzwałd 15 lat później, Woryty – 14 lat później (1351). To prawda, że w Nagładach siedział od dawna lennik pruski o imieniu Nagladen, ale sama wieś miała powstać ćwierć wieku po wsi „Piękne Pole”. To prawda, że już rozpoczęto budowę zamku w Olsztynie i już powstawało tam miasto. Mieszkańcy „Pięknego Pola” mogli udawać się w tamte strony, jeśli chcieli poszukiwać kontaktu z ludźmi. Jechali skrajem puszczy, która nigdy nie sięgała jezior – a więc przez Tomaszkowo, gdzie już wcześniej pojawili się osadnicy, albo przez Naterki i Gronity, które powstały zaraz po „Pięknym Polu”, przez Jaroty, założone 5 lat wcześniej.

Wiele lat trzeba było jeszcze czekać na to, aż powstanie parafia w Sząbruku, z jakimś drewnianym kościółkiem, z niemieckim proboszczem i tylko dla niemieckich osadników w obydwu sąsiadujących ze sobą wsiach - „Pięknym Polu” i „Pięknym Moście”

(Schönbrücke). Ów „piękny most”, od którego wzięła swą nazwę wieś Sząbruk, zbudowali mieszkańcy Unieszewa na pobliskim, bezimiennym strumieniu, który biegł z północy do Jeziora Wulpińskiego i przecinał im drogę ku podolsztyńskiej cywilizacji. Później swoim „pięknym mostem” będą zmierzać do kościoła w Sząbruku.

Wszystko więc w tej okolicy było piękne, wszystko w tych pionierskich czasach wzbudzało zachwyt. Świadczy to, że ludzie na tym odludziu pełni byli optymizmu, bo też z owym optymizmem bez wątpienia łatwiej im było żyć

Wojna trzynastoletnia, która w latach 1454-1466 przetoczyła się przez Prusy z siłą niszczącego huraganu, dla tego zakątka Warmii okazała się łaskawsza.

Około 1480 roku, na 52 łany czynszowe w Schönfelde, tylko 16 było pustych. Z wolna napływali tu osadnicy, by zająć opuszczone, lub spalone zagrody. Przyjmował ich we wsi sołtys Jakub Lenman. Znamy to nazwisko z odnowionego przywileju w 1416 roku, a więc sprzed siedemdziesięciu kilku lat. Był to więc potomek tamtego – bo sołectwo było dziedziczone. Skoro zaś nazwisko uchoowało się przez tyle lat, można śmiało przypuszczać, że należało ono również do pierwszego sołtysa w Schönfelde, czyli do zasadźcy. Mamy prawo sądzić, że właśnie Lenman, pradziadek Jakuba, zakładał „Piękne Pole” i on też zbudował „piękny most” na strumieniu, zanim jeszcze założono Sząbruk.

W latach 1477-1490 na wsi warmińskiej panował wielki ruch. Ponieważ wiele gospodarstw stało pustką, synowie chłopscy poszukiwali dla siebie miejsc najbardziej atrakcyjnych, aby w możliwie najlepszych warunkach budować swoją przyszłość.

Do 1519 roku wszystkie gospodarstwa zdołano obsadzić przybyszami i nie było już we wsi pustek. Lecz właśnie z końcem tego roku wybuchła kolejna wojna polsko-krzyżacka, ostatnia już przed likwidacją Zakonu Krzyżackiego. Choć w jej wyniku wiele wsi zostało całkowicie wyludnionych, w Schönfelde były tylko 4 łany puste.

Choć wieś nazywała się nadal Schönfelde, w rzeczywistości mówiono Szomfalt.

Schönfelde ok 1913 r.

W XVII wieku ów Szomfalt zamieszkiwali już niemal sami Polacy. Wielu z nich nosiło nazwiska niemieckie, ponieważ zrodzeni byli z polskich matek, a ojcami ich byli Niemcy. W żyłach kolejnych pokoleń więcej już było krwi polskiej niż niemieckiej, a pojawiające się wśród tej ludności nazwiska niemieckie nikomu już nie kojarzyły się z niemieckością.

Po zaborze Warmii przez króla pruskiego Fryderyka II w 1772 roku, sporządzono dokładny spis wszystkich warmińskich podatników, których podatki, płacone dotychczas biskupom albo kapitule, od tej pory zasilać miały skarbiec zaborcy.

Liczne polskie nazwiska mieszkańców wsi Schönfelde w zupełności więc przekonują, że dla nich samych mógł to być istotnie Szomfalt, czy też Sząfalt, albo Sząfałd – nazwa w tym brzmieniu bardziej dla polskiego ucha przyjazna, aniżeli obowiązująca oficjalnie nazwa niemiecka. W tym samym czasie i z tego samego powodu również Schönbrück stał się Sząbrukiem – nikt już nie kojarzył go z owym „pięknym mostem”, od którego wzięł nazwę.

Wszelako po zaborze Warmii przez państwo pruskie w 1772 roku poczęły następować tu stopniowo dość istotne zmiany. Dlatego natychmiast uruchomiono działania zmierzające do

zneutralizowania i wygłuszenia wszystkiego, co w ciągu ponad trzystu lat związków Warmii z Polską (1466-1772) przyczyniło się do jej odrębności w sferze tradycji kulturowej, językowej i narodowościowej. Mówiąc wprost, już od razu po zaborze przystąpiono do germanizacji ludności polskiej.

Z końcem 1804 roku poczęto wymagać od nauczycieli znajomości języka niemieckiego, zaś od 1832 roku wprowadzono do szkół obowiązkową naukę tego języka. Z kolei od 1865 roku jedynie religii wolno było nauczać w szkołach w języku polskim. Przestano zarazem tolerować język polski w urzędach. Do kościoła, obok nabożeństw polskich, wprowadzono także niemieckie – niezależnie od tego, jaka liczba wiernych posługiwała się językiem niemieckim. Germanizacja wkraczała też na Warmię samorzutnie, wraz z postępującym procesem integracji kulturowej i cywilizacyjnej z Prusami Wschodnimi i z całą Rzeszą niemiecką. Do tego zaś przyczyniła się w niemałym stopniu budowa dróg i kolei żelaznej. Sząfałt znalazł się na ważnym szlaku kolejowym wiodącym z głębi Prus Wschodnich wprost do Berlina, uruchomionym na odcinku do Olsztyna i Czerwonki w 1872 roku, a później do Królewca i Wystruci. Wciągnęło to Warmię do ogólnoniemieckich rynków handlu i pracy.

Sząfałt należał do większych wsi warmińskich. W 1820 roku było tu 57 chałup i 319 mieszkańców. W 1870 roku liczbą mieszkańców, która wynosiła 540 osób, dorównywał Sząbrukowi. W 1825 roku do miejscowej szkoły uczęszczało 73 dzieci, w tym pięcioro wyznania ewangelickiego. Nauczycielem był Polak z Barczewa Jan Redig. Wizytator zastał w szkole tylko 51 dzieci. Dwoje wśród nich umiało mówić po niemiecku. W sprawozdaniu z wizytacji napisano: „Niemieckie czytanie nie szło, także polskie wydawało się słabe. Czterech chłopców uczy się pisać, ale bez większych postępów. Kilku chłopcom rodzice spalili zeszyty. Wszyscy liczą po kolei i znają tabliczkę mnożenia. Śpiewają pieśni kościelne ze słuchu. Religii udziela się tylko po polsku, także mówiącym po niemiecku”.

W 1878 roku zaczęto zakładać na Warmii polskie biblioteki. Dwie pierwsze powstały w Bartągu i Sząfałcie. Niebawem inicjatywę tę przeniosło na teren Warmii Towarzystwo Czytelni Ludowych w Poznaniu. Życie polskie poczęło przybierać tutaj różne formy organizacyjne. W Olsztynie powstało w 1891 roku Polsko-Katolickie Towarzystwo „Zgoda”, które specjalizowało się w amatorskich przedstawieniach teatralnych i recytacjach utworów poetyckich o silnym pierwiastku patriotycznym. W Sząfałcie prowadził

działalność kulturalną szewc pochodzący z zaboru rosyjskiego Szerszeniewicz. W jesienne wieczory schodzili się u niego mieszkańcy wsi w liczbie, którą można było pomieścić w domu – nawet do dwudziestu osób. Czytali książki, gazety i poezje – także wiersze pochodzącego z Sząbruka Andrzeja Samulowskiego.

Wedle oczekiwań Polaków, przełomową dla Warmii datą miał być ustalony na 11 lipca 1920 roku plebiscyt. Już w październiku 1920 roku powstał projekt utworzenia Związku Polaków w Prusach Wschodnich, który zrealizowano w roku następnym, pod przewodnictwem wybitnego działacza polskiego Jana Baczewskiego z Gryźlin pod Olsztynem. W 1922 roku powstało w Olsztynie Towarzystwo Kobiet Polskich. Zakładaniem kół wiejskich zajęła się początkująca wówczas poetka z Brąswałdu Maria Zientarówna. Nie szło to łatwo - „bo ludzie bali się represji ze strony Niemców, nie każdy chciał użyczyć lokalu na zebranie, dzięki jednak wytrwałym staraniom udało się nam założyć towarzystwa kobiet polskich w Brąswałdzie, Kajnach, Dajtkach, Wymoju, Gryźlinach, Purdzie, Unieszewie, Gietrzwałdzie, Barczewku, Kronowie, Nowej Kaletce, Jarotach i Biskupcu” – wspominała później Zientara-Malewska.

Równocześnie z powstaniem w 1922 roku Związku Polaków w Niemczech (od 1923 wszedł w jego skład dotychczasowy Związek Polaków w Prusach Wschodnich) powstał też Związek Polskich Towarzystw Szkolnych w Niemczech. Wykorzystał on zezwolenie władz pruskich z 1919 roku na nauczanie religii w języku polskim oraz obok nauki języka niemieckiego, także nauki czytania i pisania po polsku, aby rozwinąć wśród Polaków odpowiednią agitację.

W 1931 roku wspomniany Związek wybudował w Sząfalcie nową szkołę. Możliwość tę zawdzięczano Augustowi Hohmannowi, który ze swego 3-hektarowego gospodarstwa wydzielił na ten cel 25 arów gruntu. Ponieważ we wsi istniało też od 1926 roku pierwsze na Warmii polskie przedszkole, również i ono znalazło tam dla siebie dogodne pomieszczenie. Była także świetlica i biblioteka. Bolesławowi Jeziółowiczowi, dyrektorowi polskiej szkoły, pomagała jego żona Maria, również z zawodu nauczycielka. Oboje osiągnęli znakomite sukcesy pedagogiczne. Z ich inicjatywy uczniowie Alojzy i Józef Skrzypscy zostali skierowani na dalszą naukę do Gimnazjum Polskiego w Bytomiu.

Kilka słów należy się też tutejszym przedszkolankom.

Organizatorką przedszkola była Jadwiga Brzeszczyńska-Gransicka. Skupiało ono 10 dzieci, które przygotowywane były do podjęcia nauki w polskiej szkole. Po trzech latach Brzeszczyńską skierowano do Plusk. Jej następczynią w Szafalcie została równie wykwalifikowana przedszkolanka Helena Połomska-Matern. Pracowała tu od stycznia do października 1930 roku, potem została przeniesiona na Powiśle. Zastąpiła ją tutaj Franciszka Hensel-Szczepańska ze Stanclewa, organizatorka przedszkola w Przykocie. W Szafalcie zastała ośmioro dzieci. Współpracowała z nauczycielem Bolesławem Jeziłowiczem, aktywnie włączając się w życie polskich organizacji, na co nie mógł sobie pozwolić Jeziłowicz, który posiadał obce (polskie) obywatelstwo. Następczynią Szczepańskiej została od 1934 roku Maria Preyłowska z Purdy, której przyszło współpracować z nauczycielem Janem Mazą. Poza pracą z dziećmi przedszkolnymi, uczyła dziewczęta robótek ręcznych w szkole polskiej i opiekowała się świetlicą. Po rozwiązaniu przedszkola w 1937 roku, przeniosła się do przedszkola w Worytach.

Na zakończenie tematu związanego ze szkołą polską w Szafalcie warto jeszcze odwołać się do wspomnień Marii Jabłońskiej, z domu Skrzypskiej, która była uczennicą tej szkoły w latach 1931-1939. W zapisie jej relacji, który znajduje się w archiwum Ośrodka Badań Naukowych w Olsztynie czytamy, iż na lekcjach historii nauczyciel Bolesław Jeziłowicz często mówił do dzieci, aby nie robiły z tych lekcji notatek, ponieważ podawał wiadomości, które odbiegały od oficjalnego programu nauczania. Od trzynastego roku życia wypożyczała książki z biblioteki prowadzonej przez nauczyciela. Podręczniki i inne przybory szkolne otrzymywała w szkole bezpłatnie. Kiedy zmarł marszałek Piłsudski, nauczyciel przyniósł do klasy jego portret okryty kirem, a dzieci wysłuchały przez radio uroczystości pogrzebowych. Prawie co tydzień przyjeżdżał z Olsztyna swoim motocyklem Jan Lubomirski i uczył młodzież nowych piosenek oraz gry na skrzypcach. Głównie z namowy niemieckich nauczycieli uczniowie ze szkoły niemieckiej obrzucali obelgami i kamieniami uczniów szkoły polskiej. Wiele rodzin odebrało dzieci z polskiej szkoły, ponieważ odbierano rodzicom wielodzietnym zasiłki rodzinne. 1 września 1939 roku szkoła polska została zdemolowana. W czasie wojny zawsze brakowało kartek na cukier dla rodzin, które poprzednio posyłały dzieci do polskiej szkoły. Były to rodziny Bannów, Dąbrowskich, Haushalterów, Hohmannów, Kolbergów, Kopaczewskich, Lipińskich, Maternów, Preussów, Sierszeniewiczów, Skrzypskich, Szafrynów.

W Szafalcie istniało najliczniejsze na Warmii koło Związku Polaków w Niemczech. Liczyło 113 członków.

We wtorek 23 stycznia 1945 roku wkroczyły do Szafału jednostki bojowe 48 armii sowieckiej, które zapisały na swoje konto „wyzwolenie” tej miejscowości. Już z dniem 14 marca utworzony został polski okręg administracji państwowej, zwany Okręgiem Mazurskim, z siedzibą w Olsztynie.

Komisja pod kierownictwem Mariana Mirskiego dotarła do Szafału. W sprawozdaniu z 18 kwietnia 1945 roku czytamy: „Wieś Schönfelde. Ogólny obszar wsi 1115 ha, ilość gospodarstw we wsi 42, opuszczonych gospodarstw 12. Wieś zelektryfikowana, zabudowania gospodarskie częściowo murowane, kryte dachówką, częściowo drewniane, kryte słomą, stan dobry. Siedziba wójtostwa. Inwentarza żywego nie ma, inwentarz martwy zgromadzony do wywiezienia [do ZSRR]. Z zapasów zbóż jest żyto (stogi), zbóż jarych i pastewnych nie ma, kartofli wystarczająca ilość, ziemia dobra pszenno-buraczana, roboty w polu nie rozpoczęte. Ludność pochodzenia polskiego, katolicka. Sołtysa nie ma – chwilowo wyznaczony Joachim Preuss. Stacja kolejowa na miejscu.

Nie od razu jednak zrodziło się polskie Unieszewo. Obowiązywała nazwa używana dotychczas nieoficjalnie przez Polaków, mianowicie Szafałd, a więc w brzmieniu nieco odbiegającym od tradycji.

W Słowniku nazw miejscowych Okręgu Mazurskiego (Olsztyn 1947) brzmiała nazwa: Szafałt. Miejscowy przystanek kolejowy funkcjonował pod nazwą Szomfałd.

Jednakże Komisja Ustalania Nazw Miejscowości, na jednym ze swoich kolejnych posiedzeń w dniach 8-10 marca 1947 roku, przyjęła dla wsi zupełnie nową, zupełnie też odbiegającą od tradycji i co więcej zupełnie przypadkową nazwę Unieszewo.

Polska wieś Unieszewo

Po wojnie, zgodnie z obowiązującą polityką powstaje na terenie wsi PGR Unieszewo. Odkryto ogromne pokłady gliny i zbudowano cegielnię. Grobla na rzece Gilwie spowodowała zalanie pięknych łąk. Powstało tak zwane jezioro spuszczałne. Stało się ono bazą dla Państwowego Gospodarstwa Rybackiego.

W obecnej chwili pegeeru już nie ma, cegielnia jest zamknięta i czeka na lepsze czasy. Wody gospodarstwa rybackiego zostały przejęte przez spółkę Rollajsy z sąsiedniej wsi.

Unieszewo powoli staje się zapleczem mieszkalnym dla Olsztyna. Jest już tylko paru gospodarzy żyjących z uprawy i hodowli.

Od roku 2007, czyli od 660 rocznicy lokacji wsi, w nową historię Unieszewa wpisuje się nowe święto. Co roku latem (ciężko było dotrzymać dokładnej lutowej daty) odbywa się festyn pod nazwą „Urodziny Unieszewa”

Rys historyczny został opracowany na kanwie tekstu publikacji Jerzego Sikorskiego „Od Schonefeld do Unieszewa (1347-1945)” wydanej przez Wydawnictwo MG, Unieszewo 2007.

1.3 Demografia

Sołectwo Unieszewo zamieszkuje obecnie 840 mieszkańców (stan na dzień 15.04.2013r.), co stanowi około 14% mieszkańców Gminy Gietrzwałd (liczba ludności Gminy Gietrzwałd-5969). Szczegółowe dane prezentuje poniższa tabela.

Tabela nr 1. Liczba mieszkańców Unieszewa, stan na dzień 31.12 roku analizy

Lata analizy	2007	2008	2009*	2010*	2011	2012
Liczba ludności	747	772	866	882	821	823

Źródło: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie

* 2009 r   789 mieszkańców zameldowanych na pobyt stały

* 2010 r   802 mieszkańców zameldowanych na pobyt stały

Wykres nr 1. Liczba mieszkańców Unieszewa w latach 2007-2012

Źródło: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie

Na terenie sołectwa w latach 2007-2012 liczba mieszkańców utrzymywała się na prawie niezmiennym poziomie. W latach 2008-2010 zaobserwować można wzrost liczby mieszkańców. Analizując trendy otoczenia, zauważyć można, że w województwie warmińsko-mazurskim, liczba ludności w ostatnim latach wykazuje tendencje wzrostowe, szczególnie w sąsiedztwie większych miast województwa oraz na terenach wiejskich. Jest to oznaką przywiązania lokalnych mieszkańców do rodzinnych stron.

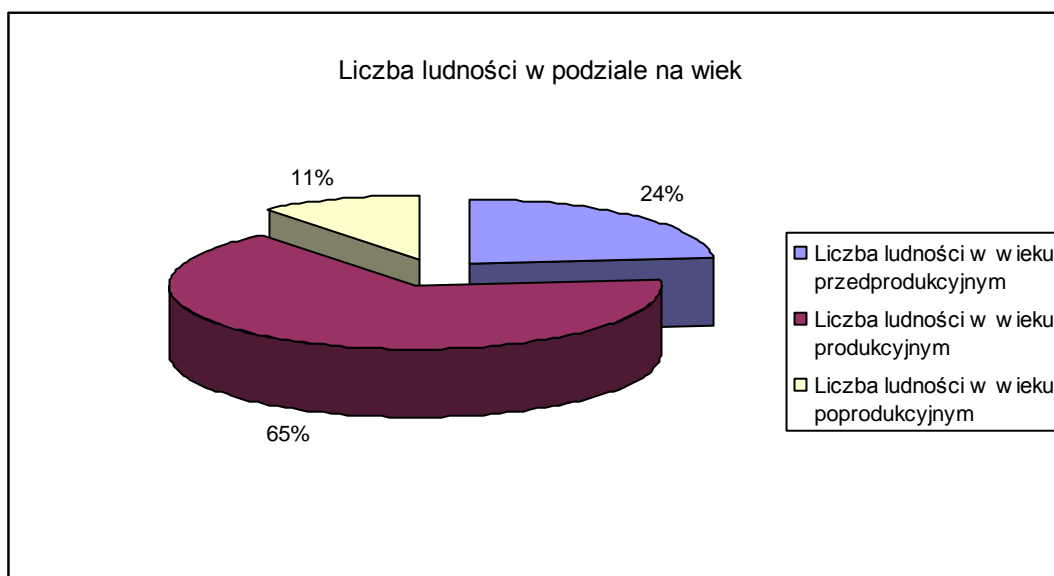
Tabela 2. Wyszczególnienie stanu ludności w Unieszewie, stan na dzień 15.04.2013r.

Wyszczególnienie	Wartości
Stan ludności ogółem	840
Ludność w wieku przedprodukcyjnym:	198
0-6 lat	66
7-19 lat	132
Ludność w wieku produkcyjnym:	553
Kobiety 20-60 lat	259
Mężczyźni 20-65	294
Ludność w wieku poprodukcyjnym:	89
Kobiety 61 lat i więcej	67
Mężczyźni 66 lat i więcej	22

Źródło: Urząd Gminy w Gietrzwałdzie

Na terenie sołectwa w 2013 roku przyrost naturalny, do 15.04.2013r., był dodatni. Zauważalna jest wyraźna dominacja mężczyzn nad kobietami, wśród grupy ludności w wieku produkcyjnym, oraz przewaga kobiet w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 2. Struktura ludności Unieszewa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Gietrzwałdzie

Struktura ludności czynnej zawodowo w miejscowości Unieszewo jest zdominowana przez ludność w wieku produkcyjnym, stanowiącą 65% całości społeczeństwa. 24% stanowi ludność w wieku przedprodukcyjnym, co jest bardzo dobrą wartością, dla Polski wskaźnik wynosił w 2006 roku 20%.

1.4 Gospodarka

Gospodarka lokalna całej Gminy Gietrzwałd, w tym również Unieszewa, opiera się na małych podmiotach gospodarczych ze sfery produkcyjnej, usługowej i handlowej. W ewidencji działalności gospodarczej prowadzonej przez Urząd Gminy w Gietrzwałdzie, na dzień 15.04.2013r. na terenie całej gminy zarejestrowanych było 417 podmiotów gospodarczych, natomiast obecnie funkcjonuje ich 317. Dominuje wśród nich działalność związana z budownictwem, oraz działalność produkcyjno-usługowa.

Liczbę podmiotów na terenie sołectwa przedstawia tabela:

Tabela 3. Liczba podmiotów gospodarczych w Unieszewie

Działalność gospodarcza w miejscowości Unieszewo – liczba podmiotów	Działalność gospodarcza w Gminie Gietrzwałd – ilość podmiotów	Udział w liczbie podmiotów na terenie gminy
37	317	11,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Gietrzwałdzie

Tabela 4. Liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenie Unieszewo-
stan na 15.04.2013r.

Działalność gospodarcza – wyszczególnienie	Ilość
Placówki usługowe, handlowo-usługowe, produkcyjno-handlowo-usługowe	16
Praktyka lekarska	2
Budownictwo	3
Usługi transportowe	3
Inne	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy w Gietrzwałdzie

Unieszewo wieś ma charakter rolniczy. Unieszewo stacja składa się z bloków wielorodzinnych skupionych wokół cegielni kiedyś największego w okolicy zakładu pracy obecnie nieczynnego.

Na terenie wsi przeważają gleby brunatne utworzone z glin, średnio zwięzłe i ciężkie.

Rolnictwem zajmuje się 11 indywidualnych gospodarstw rolnych. Średnia wielkość gospodarstwa wynosi 25 ha. W uprawach rolnych przeważają zboża (pszenżyto, owies, mieszanki zbożowe), ziemniaki, rzepak. Płody rolne dostarczane są na giełdy lub targowiska miejskie.

Chowem zwierząt gospodarskich (drobiu, bydła mlecznego, oraz trzody chlewnej) zajmuje się niewiele gospodarstw.

W ostatnim okresie obserwuje się rozwój jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej nie związanej z działalnością rolniczą.

1.5 Infrastruktura

W dzisiejszej zabudowie wsi wciąż można doszukać się pierwotnego układu przestrzennego. Zabudowa usytuowana była wzdłuż dwóch łączących się przy wjeździe i wyjeździe dróg, przebiegających wokół wydłużonego, owalnego placu. Plac, pierwotnie niezabudowany, służył jako przestrzeń wspólna. W pierwszym okresie był często miejscem, gdzie spędzano bydło, tam też znajdował się z reguły niewielki, naturalny zbiornik wody. Później budowano tam np. szkołę, remizę czy kościół. Taki układ, przekształcany i modyfikowany na przestrzeni wieków jest w Unieszewie widoczny do dziś. W centrum, na owalnym placu stoi budynek dawnej szkoły, która została podzielona na prywatne mieszkania ale istnieje również przestrzeń wspólna w postaci boiska i placu zabaw.

Z uwagi na pierwotnie rolniczy charakter wsi przeważa zabudowa zagrodowa, sukcesywnie modernizowana. Obok istniejących siedlisk powstaje również zabudowa jednorodzinna o charakterze podmiejskim. We wsi w latach 90-tych wybudowano kaplicę, w której raz w tygodniu odbywają się nabożeństwa. We wsi jest wodociąg oraz sieć gazowa. Wieś jest skanalizowana poza odległymi koloniami.

1.6 Formularz analizy zasobów sołectwa Unieszewo

Rodzaj zasobu	Brak	Jest o znaczeniu małym	Jest o znaczeniu średnim	Jest o znaczeniu dużym
Środowisko przyrodnicze				✓
– Walory krajobrazu				✓
– Walory klimatu(mikroklimat, wiatr, nasłonecznienie)		✓		
– Walory szaty roślinnej				✓
– Cenne przyrodniczo obszary lub obiekty			✓	
– Świat zwierzęcy (ostoje, siedliska)			✓	
– Wody powierzchniowe				✓
– Gleby, kopaliny				✓
Środowisko kulturowe				
– Walory architektury wiejskiej i osobliwości kulturowe			✓	
– Walory zagospodarowania przestrzennego	✓			
– Zabytki	✓			
– Zespoły artystyczne	✓			
Dziedzictwo religijne i historyczne				
– Miejsca, osoby i przedmioty kultu			✓	
– Święta, odpusty i pielgrzymki			✓	
– Tradycje, obrzędy, gwara	✓			
– Legendy, podania i fakty historyczne	✓			
Obiekty i tereny				
– Działki pod zabudowę mieszkaniową				✓
– Działki pod domy letniskowe				✓
– Działki pod zakłady usługowe i przemysł			✓	
– Pustostany mieszkaniowe	✓			
– Pustostany magazynowe i poprzemysłowe	✓			

Plan Odnowy Miejscowości Unieszewo.

- Tradycyjne obiekty gospodarskie (kuźnie, młyny)	✓			
- Place i miejsca publicznych spotkań				✓
- Miejsca sportu i rekreacji			✓	
Gospodarka, rolnictwo				
- Specyficzne produkty (hodowle, uprawy polowe)	✓			
- Znane firmy produkcyjne i zakłady usługowe	✓			
- Możliwe do wykorzystania odpady poprodukcyjne	✓			
Sąsiedzi i przyjezdni				✓
- Korzystne sąsiedztwo				
- Ruch tranzytowy	✓			
- Przyjezdni stali i sezonowi		✓		
Instytucje				
- Placówki opieki społecznej	✓			
- Szkoły	✓			
- Dom kultury			✓	
Ludzie, organizacje społeczne				
- OSP				✓
- Grupa nieformalna U-Babki				✓
- Stowarzyszenia - TUBA				✓

Rozdział II

Analiza SWOT (mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia)

Na podstawie analizy zasobów opracowano korzystne i niekorzystne cechy wewnętrzne sołectwa Unieszewo oraz szanse i zagrożenia rozwojowe wynikające z istniejącego otoczenia, mogące mieć wpływ na przyszłość wsi i jej mieszkańców.

Analiza SWOT

Podsumowanie potencjału rozwojowego sołectwa Unieszewo

Mocne strony Dużo lasów w sąsiedztwie Bliskość jeziora Wulpińskiego Zabytkowe kapliczki Lokalizacja w pobliżu drogi krajowej nr 16 Olsztyn – Ostróda i nr 517 Olsztyn -Olsztynek Stacja kolejowa Bliska odległość od Olsztyna Wyremontowana i działająca świetlica wiejska Teren pod boisko Plac zabaw dla dzieci Plaża wiejska nad jez. Wulpińskim Zarezerwowane tereny pod zbudowę (miejscowy plan zagospodarowania) Aktywnie działająca społeczność	Słabe strony Brak infrastruktury turystycznej: brak ścieżek rowerowych i duktów pieszych, urządzonych miejsc wypoczynkowych, zagospodarowania plaży, Słaba lokalna komunikacja publiczna Brak obiektów rekreacyjno-sportowych dla młodzieży i dorosłych Wymagająca poprawy estetyka wsi Zły stan dróg wewnętrznych brak infrastruktury telekomunikacyjnej powodujący brak możliwości korzystania z nowoczesnych narzędzi komunikacyjnych brak przestrzeni wspólnych dostępnych dla mieszkańców wsi
Szanse Możliwość pozyskania środków pomocowych rosnąca liczba mieszkańców (moda na mieszkanie za miastem), „odmłodzenie” wsi napływ kapitału związany z rosnącą liczbą mieszkańców zaangażowanie nowych mieszkańców w inicjatywy wiejskie	Zagrożenia Wysokie bezrobocie Ryzyko degradacji środowiska na skutek intensywnej nadmiernej zabudowy brzegu jeziora i byłych terenów rolnych Zagrożeniem dla krajobrazu jest mało estetyczna i chaotyczna zabudowa na wyeksponowanych widokowo terenach „Dzikie” wysypiska śmieci wokół wsi

Rozdział III

1. Wizja rozwoju sołectwa Unieszewo

1.1 cel strategiczny i wizja stanu docelowego

Kluczowe zagadnienia	Analiza	Diagnoza	Prognoza	Programy/projety	Wnioski na zewnątrz
	Co jest?	Jak jest?	Jak ma być	Co trzeba zrobić? W jaki sposób?	Kto powinien się włączyć?
Co wyróżnia sołectwo Unieszewo?	Kapliczki warmińskie, zabytkowa chata warmińska,	Zabytki: kapliczki oraz chata są ujęte w wykazie zabytków	Zabytki w dobrym stanie	Zapewnienie konserwacji	Gmina mieszkańcy stowarzyszenia
	budynek OSP z wieżą,	Wykorzystywany do bieżącej działalności	Wykorzystywany do bieżącej działalności	Bieżące naprawy konserwacja,	Gmina, OSP
	gleby wysokiej bonitacji	uprawiane			właściciele
	świątlica wiejska	Wykorzystywana			
	boisko i budynki szatni przy stacji	Zaniedbana płyta boiska, zniszczone szatnie	Boisko wraz z szatniami	Poprawienie płyty boiska , wyremontowanie szatni	Gmina mieszkańcy, stowarzyszenia
	plac zabaw dla dzieci	Urządzony plac zabaw	Bezpieczne miejsce zabaw dla dzieci	obsadzenie żywopłotem, bieżące naprawy, doposażenie	mieszkańcy, stowarzyszenia

Plan Odnowy Miejscowości Unieszewo.

	Boisko przy placu zabaw	Teren po szkolnym boisku, nierówny bez urządzeń sportowych	Miejsce zabaw dla aktywnych	Wyrównanie nawierzchni, postawienie bramek, kosza, siatki itp. Naprawa ogrodzenia i zrobienie bramy	Gmina mieszkańcy Rada Sołecka stowarzyszenia
	staw	Przepiękny widokowo	Zachowanie obecnych walorów	Racjonalna gospodarka	właściciel
	przepiękny zróżnicowany krajobraz	Niszczony przez nadmierną zabudowę, dzikie wysypiska,	Zachowanie istniejących walorów Zachęcanie do uprawiania turystyki	Wprowadzenie ograniczeń zabudowy na osiach widokowych i wzniesieniach, wprowadzenie dużych obszarów zieleni publicznej w planie zagospodarowania przestrzennego, miejsca wypoczynku dla turystów,	gmina
	komunikacja PKP i busy	Pociągi na trasie Olsztyn-Iława busy na trasie Olsztyn Łęguty	Większa ilość połączeń, ułatwienia dla pasażerów	utwardzenie placu przy stacji, przystanek „na dołku” budynek przystanku we wsi	Gmina mieszkańcy Rada Sołecka stowarzyszenia

	Plaża wiejska	Teren nad jeziorem Wulpińskim	Teren niezagospodarowany	Mała architektura służąca rekreacji, miejsce do parkowania, śmietniki	Gmina mieszkańcy Rada Sołecka stowarzyszenia
Jakie pełni funkcje, jaki ma wygląd?	Mieszkania	Zabudowa jednorodzinna wielorodzinna i zagrodowa, powstają obszary rezydencjalne dobry standard działek przy głównych drogach	Nowoczesna infrastruktura, zagospodarowane miejsca spotkań publicznych, na bazie świetlicy i OSP,	Kontynuacja budowy chodników, uzupełnianie oświetlenia, uzupełnianie zieleni wiejskiej parkingi	Gmina mieszkańcy Rada Sołecka stowarzyszenia
	Rolnicza	Zabudowa zagrodowa	Często zaniedbane obejścia	Uporządkowanie posesji	właściciele
Co daje utrzymanie?	Rolnictwo i praca poza rolnictwem	Mała ilość gospodarstw rolnych, duża ilość osób dojeżdżających do pracy	Rozwinięta sfera usług, poprawa warunków dojazdów do pracy, stworzenie produktu lokalnego	Promocja sołectwa, zachęcanie inwestorów prywatnych, aktywizacja mieszkańców	Gmina mieszkańcy Rada Sołecka stowarzyszenia
Jak mieszkańcy rozwiązują problemy?	Zebrania Rady Sołeckiej, zebrania wiejskie		Konsultacje społeczne w sprawach ważnych dla sołectwa	aktywizacja mieszkańców	Mieszkańcy stowarzyszenia Rada sołecka

Plan Odnowy Miejscowości Unieszewo.

Jakie obyczaje i tradycje pielęgnują i rozwijają?	Coroczne święto Unieszewa, copiątkowe spotkania U-Babek	Na terenie sołectwa mieszka ludność w większości napływowa	Integracja mieszkańców	Nowe i rozwinięte projekty animacji kulturalno-historycznych, festyny i inne imprezy	Mieszkańcy stowarzyszenia Rada sołecka
Jaki jest stan środowiska	Skupiska leśne, nieużytki niezagospodarowane tereny przyjeziorne	Dobry stan środowiska, brak dużych ośrodków zanieczyszczeń	Zachowane środowisko, racjonalna gospodarka, zrównoważony rozwój	Edukacja ekologiczna mieszkańców, mieszkańcy aktywnie dbają o środowisko przejawiając własną inicjatywę	Gmina szkoły mieszkańcy stowarzyszenia
Jakie jest rolnictwo	Gospodarstwa indywidualne	Gospodarstwa indywidualne	Utrzymana struktura rolnictwa	Rozwój produkcji rolnej	Rolnicy, inni inwestorzy
Jakie są powiązania komunikacyjne	Linia kolejowa Olsztyn Iława, drogi wojewódzkie powiatowe i gminne	Zły stan niektórych dróg	Infrastruktura drogowa w bardzo dobrym stanie, poprawiająca dostępność sołectwa	Modernizacja infrastruktury drogowej	Zarząd dróg wojewódzkich Urząd Marszałk. gmina
Propozycje dla dzieci i młodzieży	Plac zabaw, świetlica, boiska	Czynne	Zróżnicowane formy spędzania wolnego czasu, i realizacji zainteresowań. Bogata oferta sportowa dla mieszkańców, urządzona plaża wiejska	Zróżnicowanie oferty spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży	Gmina mieszkańcy stowarzyszenia